

paper de vidre

segona època contes

MATTHEW TREE

15 Març 2016

Matthew Tree viu a Barcelona des del 1984. En català, ha publicat dues novel·les: *Fora de lloc* (1996) i *Privilegiat* (2001); un recull de contes: *Ella ve quan vol* (1999); un llibre de viatges: *CAT. Un anglès viatja per Catalunya per veure si existeix* (2000); una autobiografia: *Memòries! 1974-1999. Dels quinze anys fins als trenta. Londres-Barcelona* (2004); i sis llibres de no ficció: *Contra la monarquia* (2004), *Aniversari. Quatre reflexions sense cap mena d'importància després de passar exactament vint anys entre els catalans* (2005), *La puta feina* (2006), *La vida després de Déu* (2007), *Negre de merda. El racisme explicat als blancs* (2010), *I com explicar aquest país als estrangers* (2011, publicat també en anglès: *Barcelona, Catalonia. A View From The Inside*, Cookwood Press, Estats Units). En anglès, ha publicat la novel·la *La SNUG* (2013), que en català, traduïda per Jordi Cussà, sortirà al mes de setembre del 2016 amb el títol *De fora vingueren*. Ha traduït obres senceres o fragments de Jordi Puntí, Toni Sala, Monika Zgustova, Carme Riera i Maria Barbal. D'altra banda, actualment col·labora amb El Punt Avui TV i la revista *Esguard* i escriu per a *El Punt Avui*, *Catalonia Today* i *The Times Literary Supplement*.

Jordi Cussà va néixer a Berga l'any 1961. Escriptor, poeta, autor i director de teatre, l'any 2000 va irrompre amb força en el panorama de la narrativa catalana amb la novel·la *Cavalls salvatges*. Posteriorment, ha publicat set novel·les més, amb èxit de crítica i públic: *La serp* (2001), *L'allí sacrificat* (2003, premi Fiter i Rosell 2002), *Apocalipsis de butxaca* (2004), *La novel·la de les ànimes* (2005), *Clara i les ombres* (2007), *El noi de Sarajevo* (2010, premi Lector de l'Odissea) i *Formentera Lady* (2015). També és autor dels reculls de relats: *Contes d'onada i de tornada* (2009) i *Contes del Bé i del Mal* (2012). Com a dramaturg té una quinzena de muntatges escrits i sis d'estrenats: *Sòcrates o quasi una tragèdia grega* (A.T. La Farsa 1980) i *Tres vistes per a un paisatge. Exili a Selene, Barcelona 2012. Íntima tragèdia. Godot vas tard* (Anònim Teatre 1978, 1991, 1996, 2006 i 2008). Com a poeta ha publicat *SensAles* (2013). I com a traductor, ha traduït al català obres de narrativa d'autors com ara Truman Capote, Patricia Highsmith, Chuck Palahniuk o John le Carré, i de teatre com Samuel Beckett o Julio Cortázar.

Quatre paraules sobre el conte «Cicles invisibles», de Jordi Cussà

Per a la secció *El recuperat*, s'hauria pogut triar qualsevol dels contes del recull *Contes d'onada i de tornada*, una de les compilacions de contes més consistents, impactants, originals i infravalorades publicada en català de l'any 2000 ençà. Si he triat «Cicles invisibles» és perquè es tracta d'un dels relats més ambiciosos del llibre, en què un home torna al seu poble i a través d'una sèrie d'esdeveniments aparentment normals (naixements, casaments, divorcis, algun accident de cotxe...) clissa el que ell percep com una mena d'equilibri atzarós entre les coses que ens lliguen a la vida (com ara un casament, uns fills o la naixença mateixa) i les coses que ens n'aparten (com ara una depressió, una malaltia inesperada o la mort mateixa).

Tot plegat pot sonar força imprecís i abstracte, però afortunadament el conte no ho és gens. L'argument: la filla d'un professor d'escola molt estimat pels exalumnes (se n'explica el perquè) truca a un d'ells perquè el pare d'ella, el professor, que ja és gran però ben viu, ha declarat que vol morir abans d'hora i ella no sap què fer. L'exalumne, un estudiant rodanó que actualment viu a París, torna al poble per ajudar-la a prendre una decisió. Tot seguit i al llarg de poques pàgines passen un munt de coses que capgiren la situació de tots els protagonistes i donen peu a una visió més madura del món per part del visitat retornat, que fa que ell reflexioni sobre la vida en general, però amb una modèstia que fa que el conte acabi sent universal d'una manera gens pretensiosa; n'és un exemple l'últim paràgraf:

«Aquesta manera d'enfocar els saldos del que es viu i el que no és viu, del que colla i del que amolla, és el que m'he atrevit a batejar com cicles invisibles. I l'única saviesa que m'agradaria aprendre a traslladar als que m'envolten...és aquesta engruna de gràcia indesxifrabla.»

Si afegim a tot això l'estil impetuós alhora que meticulós del Cussà, que fa que les seves històries captivin el lector fins i tot en aquells moments en què sembla que no hi està passant gran cosa («L'home deia que tenia vuitanta-cinc anys i en feia deu que li'n sobraven vint»), el resultat final és un conte remarcable, per ser de lectura fàcil i de contingut profund: una combinació força escassa, avui, en tanta i tanta ficció del tipus dit literari.

Cicles invisibles

«A totes les persones que entenen l'ensenyament com una màgia que, de tan humana, esdevé sagrada.»

Marcel Jussà Blaugera

«A vegades la mort encara és més injusta que la vida.»

Sebastià Marc Aguiló

Quan la Maribel Marc em va telefonar via mòbil i em va dir que havia hagut d'ingressar el seu pare altra vegada, jo era a mil quilòmetres de distància i no tenia previsió de tornar aviat. Li vaig preguntar, prudent però inquiet, si m'ho deia per algun motiu especial. Ella va romancejar una mica, perquè l'empenyava demanar-me aquella mena de favor, però al final em va explicar el cas: el seu pare, el professor Marc com l'havíem anomenat una vintena de successives generacions escolars, havia decidit que no volia «enduir més martiris ni engolir més medicaments». L'home deia que ja tenia vuitanta-cinc anys i que en feia deu que li'n sobraven vint. Mentre la Maribel hi afegia uns quants detalls en tant que preàmbul d'una repel·lició general, vaig cavil·lar en silenci que la decisió del professor em semblava francament coherent, per no dir lúcida, ja que una de les màximes preferides del seu cartesianisme empíric era «El que funciona allarga i el que no funciona amarga». Així ho solia proclamar l'homenàs, amb un somriure cada vegada més prim, en veu de fagot cada vegada més esquerdada.

Sincerament, no em sorprenia gaire que el professor Marc hagués decidit parar el rellotge, tancar la parada, bufar l'espelma, definitivament. Però m'ho vaig callar, és clar, i encara sort, perquè el que la Maribel volia però no gosava demanar-me era que fes cap al poble a passar-hi uns quants dies, a veure si era capaç de convèncer el vell que aquesta rebequeria en el seu cas implicava un suïcidi precipitat. Segons els metges, va prosseguir ella, si seguis el tractament i fes bondat de veritat podria viure deu anys més perfectament. Estimada amiga, aquesta és la qüestió que fa córrer la processó, em vaig dir amb un somriure agredolç: viure o no viure deu anys més, deu dies més, deu minuts més.

Per sort era dijous i amb un sol dia de campana a la feina podia fer una escapada/pont i tornar abans del dilluns. Li vaig dir que d'acord, que buscaria un bitllet i miraria d'arribar al poble l'endemà a alguna hora. Abans de penjar, per deixar-me clar que ella era l'esposa del cacic més ric de la comarca, em va dir que pels diners no patís. Si no hagués estat perquè el seu pare me l'apreciava de debò, l'hauria engegat a fer-ne pastetes fins que els acabés.

Per internet, vaig comprar un bitllet de luxe, i per telèfon em vaig justificar amb la cap d'estudis de l'acadèmia on treballava com a professor d'hispaniques, a la qual, mentint en la lletra però no en l'esperit, vaig dir que l'avi moribund era el meu padrí. Mentrestant, amb la porció més ingovernable del cervell, recordava diverses anècdotes del professor Marc, entre les quals perquè li diem així i, més important, perquè me l'estimava més que cap parent viu.

El professor, que durant trenta anys havia estat mestre, director i gerent, i sovint també porter i encarregat de manteniment, de l'única col·legi del poble, es deia Sebastià de nom i Marc i Aguiló de cognoms. Del nom de fons, evidentment, els espavilats del centre n'havien tret el suc des de l'alba dels temps: «Sa bèstia» i «Cebes, tia» eren els sobrenoms més celebrats; d'Aguiló, inevitablement, en va derivar «agullots»; però el que al capdavant havia de triomfar, potser perquè els més intrèpids ocasionalment li dièiem a la cara aprofitant que sordejava, era professor Marc. De fet, ni ple d'afecte no es pot negar que Sebastià Marc sempre ha estat un d'aquells savis universals que rara vegada toquen de peus a terra i acostumen a gravitar un bon tros més enllà de la lluna. Almenys aparentment.

De l'època de l'escola, me'n venien tantes anècdotes de cop que no era capaç de filar-ne cap: rememorava un dia al pati, jugant un partit de futbol en el que feia de porter, i el valent de la classe m'havia cuidat castrar rebentant-me un penal contra l'entrecuix; i tot seguit aquella tarda que noséqui va engegar les aixetes i obstruir les eixides provocant una veritable inundació a la primera planta; i després aquella sortida de pràctiques botàniques en què ens va arrebregar una tempesta de llamps i vents tan desfermats, que el professor no va tenir més remei que forçar una finestra d'un refugi de muntanya. Poques vegades he vist els llamps llaurant la pell del món d'aquella manera.

Mentre em dutxava, més lent i distret que de costum, vaig rememorar la guerra contra el capellà boig, que ens apallissava dia sí i l'endemà també per qualsevol excusa, important o mínima, real o imaginada. Un mal dia, el germà gran d'un de la colla ens va explicar que si ens deliem per una venjança sense risc només li havíem de tirar un grapat de sucre al dipòsit de la gasolina. El capellà boig, em nom del qual deixaré en l'oblit per no empenyar-me gratuïtament, tenia un setrill, com llavors en dièiem, i obrir el dipòsit i abocar-hi un sobre de sucre fi va ser el més fàcil del món. El que no podíem preveure era l'horror que se'n desencadenaria.

L'endemà, el capellà va arribar a peu i vermell com un perdigot, ja fos perquè aquell ventre enorme no el

deixava caminar i respirar a mateix pensis, o simplement perquè la ira l'encenia per dins com calli al viu. Es va treure l'abric esbufegant i va agafar la llista de la classe. Va cridar el primer al que ell en deia la rajola dels turments, literalment, i li va preguntar qui havia tirat el sucre al dipòsit del setrill. El primer de la llista era un nenminat que no sabia el secret, de manera que es va endur la primera plantofada, quatre dits marcats a la galta, però, pel que havia de venir, força mesurada. El segon de la llista sabia perfectament qui ho havia fet perquè hi era, però els tenia molt ben posats i va aguantar cinc plantofades seguides, cada vegada més fortes i sempre a la mateixa galta. El tercer era un marrec miop i peusplans que odiava el capellà boig gairebé tant com jo mateix: era dels que rebia sovint (gairebé tant com jo mateix) i no es queixava mai.

—A mi, la que m'empenya és la primera, que m'encén una ràbia que el mataria —solia dir el sagal somrient per sota els ulls—. Però després ja poden anar calent.

El ritual era situar-se ben dret al centre de la rajola dels turments, treure's les ulleres els que en duïen, i donar voltes a poc a poc amb les mans a l'esquena i els ulls tancats. El capellà boig també sabia que un cop havia caigut la primera, havia de picar molt més fort per fer mal de debò, i per això, com un torturador professional, n'aprofitava tot el terror possible abans de deixar-la anar. Quan la víctima menys s'ho esperava, naturalment. Aquell dia, però, el ritual se li va escapar dels dits. A la tercera bufa, de tanta força que hi va posar, li va colpejar la closca, encelant-se un artell i desequilibrant el pobre sagal, que amb la quarta, que li va fotre al clatell de dalt a baix i amb el puny clos, va caure de genolls a terra. Jo era al primer pupitre, per tenir-me sempre a l'abast, i vaig quedar esferèit. Aleshores, d'un cop de genoll entre espalles, el capellà va llançar el company de cara a terra. Quan li va clavar la primera puntada de peu se'm va disparar alguna cosa a dins, com una molla orgànica o una descàrrega d'adrenalina, i quan li va clavar la segona ja tenia els ulls sortint per la porta entreoberta. Afortunadament, no em va veure (si m'atrapa probablement em mata a coccs al mig del corredor), i vaig volar una vintena de passes fins al despatxet del secretari, que era l'únic responsable prou jove per inspirar-me una engruna de confiança.

—Vine, corre! —li vaig dir sense alè—. De pressa, de pressa, has de veure una cosa!

El professor Mart, el senyor director, em devia sentir des del despatx, a l'altre costat d'una porta encoinxada, perquè hi vam arribar tots tres just a temps per presenciar (i oír!) l'última puntada a les costelles... i l'art amb què el capellà boig va aixecar el pobre sagal pels cabells mentre li repetia i repetia la puta pregunta com un possés.

No sé com hauria reaccionat el secretari, que en principi no tenia autoritat enfront dels mestres, però sé com va reaccionar el senyor director, que en aquell moment va demostrar més humanitat que molts altres. Va obrir la porta d'una empena sense dublar, amb més émfasi i soroll del necessari per remarcar el canvi de fase, i va entrar a l'aula gambant cap al company maltractat, que plorava sense llàgrimes arruït al racó de la paperera. Al voltant, a causa de les convulsions de fúria, impotència i vergonya, li queïen flocs de cabells arrencats. El senyor director li va acariciar el cap breument, com si el volgués pentinar, i li va donar el mocador blanc i plànxat que sempre duïa a la butxaca del pit de l'americana, que sempre duïa posada i cordada. I quan el capellà, fragant-se les mans al cul dels pantalons com si es volgués rentar la sang, va començar a buscar explicacions, el va interrompre de seguit i li va demanar que li fes el favor d'esperar-lo al despatx de direcció. El capellà no era prou boig per no adonar-se que, si podia interrogar a la classe en ple sense coaccions de cap mena, estava cuit, però no tenia més remei que obeir. El senyor director llavors va preguntar al company apatllissat si es trobava bé, prou bé per baixar les escales, i el va enviar amb el secretari cap a l'hospital local.

— porta'm un informe signat i segellat —va remarcar.

I quan el secretari li va preguntar a cau d'orella què havia de respondre si li preguntaven què havia passat, el senyor director tampoc no va dubtar:

—La veritat, només faltaria.

El secretari va insinuar un cop de cap ambigu, com si no sabés pas què era, la veritat, però va obeir igualment. Quan ens vam quedar sols, vull dir els alumnes i el director, no vaig vacil·lar: el mossèn s'havia tornat boig perquè li havíem tirat sucre al dipòsit de la gasolina, i li havíem tirat sucre al dipòsit de la gasolina perquè no podíem aguantar la seva violència malsana ni un dia més. L'explicació no tenia cap lògica i comprometia als còmplices del crim, ho reconec, però va fer el fet, perquè el senyor director ja havia vist tot el que havia de veure.

Si una persona no pot exercir una certa autoritat sobre marrecs de dotze anys més o menys normals sense recórrer a les agressions físiques, més val per a tothom que no es dediqui a la docència. Aquest va ser el resum que me'n va fer el professor Marc, vint anys més tard d'aquell dia terrible. Terrible però gloriós perquè el company miop no tenia cap mal greu i aquell sàdic amb sotana va desaparèixer *ad eternum* de les nostres vides. Amén. Si fins aquell dia el senyor director era un personatge força respectat, a partir d'allà i per sempre més va esdevenir un símbol de veneració. Quan vint anys més tard l'hi vaig explicar, s'hi va fer un tip de riure.

—Que poc que m'ho mereixia! Si vaig reaccionar tan dràsticament va ser per culpa i por. Culpa per haver contractat un mestre, capellà o no, del que ja sabia la mala fama. I por perquè si hagués fet mal de debò a qualsevol alumne i hagués saltat una denúncia formal, qui se les hauria vist de tots colors hauria estat jo. Actualment, hauríem acabat tots dos a comissaria.

Això era cert. Però també que a partir d'aquell incident, a l'Acadèmia Sebastià Marc i Aguiló, les agressions als alumnes de part del professorat van quedar reduïdes a una bufetada excepcional com a màxim. Que en aquell època era un bon tracte.

Vaig deixar l'acadèmia als catorze anys perquè no s'hi impartia el batxillerat superior, i me'n vaig passar deu estudiant en diferents ciutats del país, cada vegada una mica més grans i llunyanes, fins que l'estiu en què n'havia fet vint-i-cinc, durant les vacances, vaig tenir l'accident de cotxe en el que va morir la mare. Contra el senyor alcalde, que amb el primer Mercedes que es veia al poble, se'ns va llançar al damunt a la baixada del Moll de Pedra, sortint de darrere un camió. Em sembla que vaig frenar fins baix, potser massa, i que el cotxe va derrapar cap a la dreta, i que per això el Mercedes ens va envestir de biaix i no de cara, projectant-nos contra la tanca i dallabaix del pont de la riera. La mare, naturalment, portava el cinturó de seguretat cordat i va quedar literalment escurixida dins el cambriil més aviat fràgil del R-4 del pare. Jo, naturalment, no portava el cinturó de seguretat cordat, de manera que, en xocar contra la tanca, vaig esmicolar el parabrisas amb la cara i vaig volar els tres metres de calçada i quatre o cinc cap endavant. A més de la cara, em vaig trencar una clavícula, tres costelles i les dues ròtules. L'alcalde es va reconèixer responsable de la desgràcia, el camioner va corroborar els fets, i durant els tres mesos eterns que em vaig passar enguixat com una mòmia, tothom, tothom, es va esforçar molt en convènce'm que jo, pobre de mi, no tenia culpa de res. Tot i així, em sentia culpable, molt culpable, i al pare, per més que amb els llavis digués el contrari, se li llegia als ulls que inconscientment també me'n creia. De què, però, no vaig ser capaç de descobrir-ho fins al cap d'uns quants mesos en una trobada d'exalumnes, quan vaig parlar-ne en privat amb el professor Marc.

—No sóc psicòleg, eh? Però jo diria que ets sentit culpable d'haver sobreviscut; ni més ni menys —va mormolar l'home, abaixant el to com un confessor—. I si no trobés el fill del laberint aviat, entre l'alcohol i les pastilles, probablement acabaras al pot.

Mentrestant, qui s'havia ficat dins un pot, gairebé hermètic, havia estat el pare. El primer símptoma va ser el mutisme, ja que no deia més de deu paraules al dia i les hi havia de treure amb llevataps; i el segon l'enclaustrament, perquè va deixar d'anar a l'hort i al cafè, trencant cinquanta anys de rutina. De manera que es passava els dies a casa, assegut davant del televisor apagat. Me'l vaig endur de metges, al poble i a la capital, del cos i del cap, però ni les exploracions ni els tractaments no van aconseguir afluirar la tapa del pot. Tot i que només em faltaven tres assignatures per llicenciar-me, vaig aparcar la carrera i, amb l'excusa de cuidar-me'n, em vaig instal·lar a casa seva a vegetar com una tortuga.

Em temo, no obstant, que ni el sabia cuidar a ell ni em sabia cuidar a mi. Em feia patir quan el deixava sol, i més d'una nit vaig somiar que arribava a casa i me'l trobava penjat al fons del pati, del saüquer que ell mateix havia tallat deu o dotze anys enrere per obrar un cobert pel cotxe. Pel cotxe en el qual finalment va morir la mare. El cotxe, en tot cas, segur que no era culpable de res, i el pare, en tot cas, no es va pas suïcidat de cap manera. Potser perquè ja no ho necessitava: reclòs dins aquell pot d'apatia crònica va aconseguir traspasar en vida, i va llanguir prop de dos anys abans de morir, més que de malaltia, d'avoriment.

La culpa, que no havia aconseguit arrancar de rel, va rebrotar-me al moll de la inconsciència com un fong carígen, de manera que vaig tenir una excusa perfecta per persistir i aprofundir l'hàbit de mesclar alcohol, analgèsics, ansiolítics i euforitzants fins al caire de la dependència. Fins que un bon dia d'abril, el dissable abans de Setmana Santa, un dit molt tossut va venir a pijar el timbre de casa a quarts d'onze de la matinada. Si hagués estat al dormitori probablement ni l'hauria sentit, però la vigília havia arribat a casa a les quinze tan borratxo i acabat que m'havia esfondrat com un sac sobre el sofà, davant del televisor apagat. Em vaig fer el sord, per descomptat, perquè despertar-me llavors implicava assumir una ressaça sobrehumana, així al cap de mitja horeta el timbre ja tornava a trepanar-me el cervell en totes direccions: el mateix dit tossut, segur, em vaig dir assumint la derrota.

Amb una malallet només comparable al maldecap que m'enrampava, em vaig arrossegat fins a la porta. Era el professor Marc i venia, tot decidit l'home, a canviar-me la vida. O més ben dit a salvar-me-la. Em va explicar que la setmana passada havia tingut un principi d'embòlia i que li havien dit que, si volia continuar viu, havia de deixar tots els motors en punt mort: sal, greixos, tabac, cafè, alcohol, i sobretot l'acadèmia. Sobre l'acadèmia, em va confessar que actualment no era gaire rendible i que tenia una oferta del consogre per enderrocar l'edifici i plantar-hi un rusc de pisos.

—Pisos nous, luxosos, caríssims, per vendre o llogar als pixapins; esquiadors a l'hivern i naturistes a l'estiu —va precisar el professor amb un deix de condescendència hilarant. Però no havia hagut de cavil·lar gaire, segons va afegir, per trobar la solució al problema, que al capdavant havia de ser també la solució del meu.

—Podria fer de porter i de secretari, suposo, i encarregar-me del manteniment i la gerència, suposo —em vaig arrencar dient-me que això era molt suposar—. Però falta un detall: per fer classes, no tinc títol.

—Ja. Si he vingut a explicar-te tot això a principis d'abril és justament perquè tinguis temps fins al setembre. A tu sempre t'han agradat els reptes. I, si t'hi apliques com Déu mana, jo t'ajudare.

El professor Marc era un ateu confés però deia «comdèumana» deu cops al dia. D'altra banda, tot i que ell, sempre discret, no ho va verbalitzar en cap moment, hi havia una condició implícita: que deixés de fer el ruc amb el beure i les pastilles, i em posés un joc de piles noves d'alt voltatge i llarga durada.

Fet i fetut, me'n vaig sortir. O més ben dit, se'n va sortir el professor Marc, que em va tenir tot el puto estiu estudiant com un esclau. Però em va servir per obtenir el paperot de la universitat i, molt més important, per encarregar les pastilles i minimitzar els alcoholis. I a més de proporcionar-me un sou, ni que fos curtet, i una ocupació, ni que no s'acabés mai, l'acadèmia em va revifar l'alè de la il·lusió, que havia extraviat quan la mort de la mare i donat definitivament per perdut durant la decadència del pare. Encara em sentia culpable de

moltes coses, cert, i algunes força doloroses, però d’haver-los sobreviscat ja no.

Després m’he dit molts cops que aquella feina, i l’amistat amb el professor Marc, malgrat els quaranta anys de distància, d’alguna manera em van assenyalar el punt d’inflexió entre l’home jove i l’home adult. Perquè fins aleshores tendia a culpar al món en general de tot el que no anava com jo volia, i a culpar-me a mi mateix per no saber canviar de món en general (si fa no fot com la majoria d’adolescents i alguns no tan adolescents), i a partir d’allà vaig comprendre que algunes lleis físiques cal acceptar-les com són per no caure de cap constantment, i que la llibertat genuïna és una alquímia que s’obté amb comptagotes a còpia de tècnica, astúcia i perseverança.

Vaig tenir l’honor de ser codirector oficiós i professor principal de l’Acadèmia Sebastià Marc i Aguiló durant tres cursos. Fins que una nit al pic de l’estiu, una tempesta de vents caragrats va desequilibrar una gra del consogre, que alçava el rusc de pisos per a pixapins al solar vel, i la va tombar contra la «nostra» teulada.

—Quan les circumstàncies són tan despietades, a vegades cal assumir les circumstàncies i partir d’allà — va sentenciar el professor Marc després de repassar per cinquena vegada l’informe dels danys, definitivament irreversibles—. Ara bé, l’assegurança de l’obra per força m’haurà d’afluixar una bona morterada com a indemnització, de manera que si vols et deixaré el que necessitis per obrir un altre centre, més actual i tot.

L’hi vaig agrair, és clar, però vaig preferir vendre’m la caseta dels pares i anar-me’n de lloguer en terra estranya: tenia trenta-un anys i encara em semblava qui sap què, del món. Em marejava pensar que aquests darrers cinc anys al poble havia deixat escapar la meitat de les hores, com si les hagués viscut dins un relloctge dalinià. Des d’aleshores, he captit i patit fins a quin punt és relatiu el temps dels humans. I també que, durant els cinc anys transcorreguts des de l’accident contra la mare fins a l’accident contra l’acadèmia, vaig aprendre més sobre el món i sobre mi mateix que en els quinze posteriors fent el rodamón per mitja Europa i part de l’estranger. Punt i a part.

Tenia el vol a les 06:45, de manera que després de sopar vaig ficar una muda i un necesser al compartiment central de la bossa del portàtil, i l’agenda, els documents i un parell de llibres immortals repartits pels altres. Em vaig estirar al sofà en calçotets i samarreta, davant d’una pel·li d’intriga que havia vist cent vegades, i em vaig adormir somiant que el Tercer Home, el que sense cap remordiment venia penicil·lina adulterada que transformava les criatures en monstres incurables, era jo. Em vaig despertar a un quart de cinc, un quart abans que es despertés el despertador, i em vaig ficar a la dutxa mentre la cafetera feia el fet.

Plovisquejava. Després d’una quinzena de bonança extemporània, l’abril s’havia desvetllat sobtadament humit i fred. De tota manera havia decidit anar a l’aeroport amb el cotxe i deixar-lo a l’aparcament. Seguint l’horari previst com un cucut sul·s, vaig embarcar l’equipatge, em vaig menjar un sandvitx anglès i una cervesa irlandesa, i encara em va quedar temps per sortir del recinte a fumar-me tot un cigarret francès abans de l’abstinència forçada. Plovisquejava encara més i em vaig refugiar sota la parada de l’autobús, com si l’esperés.

L’avió va sortir a l’hora i al cap d’un quart vaig poder absorbir una sortida de sol veritablement espectacular. En qüestió de segons, un ull de peix d’un taronja sanguinolent va enfilar-se per sobre la mar de núvols, que l’avió just acabava de travessar, i l’horitzó es va omplir de fulgors de tots colors i els núvols es van convertir en una gassa irisada infinita. Al seient del davant, al·lucinant més que jo i tot, es va girar un caparró ros per mirar-me amb uns ulls més grans que el sol i tot. Era un nen de set o vuit anys.

—Uau —va exhalar molt suau.

—Sí, sí: uau! —li vaig concedir.

—Quin poema, no? —ho va definir ell al volt, com si tingués la frase preparada.

El cap del seu costat, també ros i menut però femení, es va entregirar per dir-li:

—Pot, no molestis.

Vaig obrir la boca per protestar: «Qui ens molesta ets tu, mareta dormilega: no veus quin superpoema hi ha allà fora?». Però em vaig conformar picant l’ullet al nen quan, obedient, ja es girava endavant.

L’espectacle només va durar un parell de minuts, perquè finalment una castellera impenetrable es va imposar. Però quan poc després em vaig endormiscar, la idea que em ballava entre el conscient i l’inconscient era si aquesta mena de poemes, per efímers que siguin, poden justificar el pes de l’existència. I el nen del seient del davant sabia la resposta exacta, però en comptes de dir-me-la, l’escribia amb un índex daurat sobre núvols de bronze, que s’engruaven com cagallons titànics abans que jo pogués enllaçar els símbols i arapla, comprendre.

—Aprendre, més que res, significa comprendre —solia recitar el professor Marc amb un somriure tènue—. Si no, en comptes d’aprendre a multiplicar, hauríem de memoritzar tots els resultats de totes les multiplicacions possibles, com l’Alumna de Ionesco.

Jo llavors replicava que potser aquest era el quid de la qüestió, el concepte radical de l’aprenentatge, per no submergir-nos de patac dins el pou de la comprensió, era un absurd rotund per una manca d’objectiu. Simple i absoluta. Des d’una perspectiva còsmica, en el millor dels casos, només érem una espècie de formigues conscients de ser formigues. I des d’una perspectiva terrícola, a més de continuar devorant la pròpia espècie per pura perversió, en el pitjor dels casos estàvem a punt de devorar també la Terra.

Llavors ell replicava que la Terra es defensaria de l’abús dels humans quan l’abús li resultés intolerable, i que després de la nostra extinció, indubtablement perdurarien molts sistemes orgànics. Jo llavors em queixava que per molts que en quedessin, a la Terra ja no n’hi hauria cap que fos conscient de l’Univers i totes les implicacions, i ell esclafia a riure assegurant que això mateix li passava al noranta per cent dels sers humans i probablement eren els més feliços. Com de costum havíem arribat a la cua de la serp: si la conclusió era que l’aprenentatge no ens ensenya a ser feliços, nosaltres dos érem criatures equivocades. Com les ratlles tortes d’aquell que escriu recte per definició.

Vam aterrar a l’hora prevista. Quan ja sortia del recinte d’arribada, amb la bossa penjada a l’espatlla, em vaig girar i vaig tornar a picar l’ullet al nen del poema meteorològic, que no em treia les pupil·les de sobre. Mentre em fumava un cigarret sindròmic, em vaig acostar al primer taxista de la fila i li vaig preguntar per quin preu em duria al poble. S’ho va rumiar una mica, mentre calculava la distància i altres circumstàncies, i em va contestar que per cap. El segon es va submergir en una multiplicació, d’euros i hores previsible més que de quilòmetres, i em va fer una oferta enraonada.

Segons la ràdio del taxi, vam arribar als afores poble a les onze en punt. Fent via cap a l’hospital local, cinc minuts més tard, vaig somriure de gust en sentir-les al campanar de l’església. Des que jo sabia llegir les hores, el campanar de l’església anava cinc minuts endarrerit, i ni l’ajuntament democràtic, ni les associacions de veïns, ni el jovent llibertari, no ho havien sabut arreglar. Els pobles són així i a vegades val més acceptar com són i partir d’allà. Ni que sigui, valgui la redundància, per partir d’allà. Però del poble ja n’havia marxat dues vegades, de manera que ara podia fer era tornar-hi. O oblidar-me’n, és clar, però la memòria, ni que sigui sàvia i sàviament selectiva, no és pas un forat negre, i el poble on havia nascut i crescut, on tenia enterrats la mare i el pare i qui sap quantes il·lusions sense causa, mai no el podria oblidar del tot.

Mentre pagava el taxista vaig veure una mare i dos marrecs, tots tres rossets, traspassant la porta d’urgències, i vaig recordar el savi de l’avió. «Quin poema, no?» Potser era això i res més la vida, saber copsar els poemes quan sorgeixen, i saber inventar-ne sempre que es pot, i tenir paciència quan no en sorgaven ni a dins ni a fora. Però potser, per molts aparentment diferents, només ho entenen genuïnament les criatures i les persones grans i durant l’adolescència i la maduresa patim els efectes d’un excés d’egocentrisme i un empatx de consumisme que sovint ens impedeixen assaborir la màgia que rutinàriament ens envolta (oh paradoxa) a través de la rutina.

A recepció, una nareida tendra i simpàtica em va informar que el senyor Marc era a la tercera planta. Li vaig donar les gràcies i vaig enfilar les escales. No havia fet tres passes pel passadís de la tercera planta quan, de l’última habitació a mà dreta, en van sortir un avi decrepít en una cadira de rodes, l’infermer capcot que l’empenyia, i una morenassa de molt bon veure a punt de cantar els quaranta. La dona evidentment era la Maribel, la filla del professor Marc, al qual, al primer cop d’ull, no havia reconegut en el desmanec de la cadira de rodes.

—Què collons hi fots tu, aquí? —em va abocar el professor, espantant-me una mica perquè mai no li havia sentit tantes expressions grolleres juntes. Després es va posar a riure, i seguidament a tossir, bavejar i riure tot a l’hora. Mentre jo el saludava, la Maribel, amatent, li va passar un mocador net per la barbeta abans d’acostar-se a fer-me els petonets convencionals.

—Gràcies —em va murmurar sota una orella—. T’asseguro que jo ja no sé què fer.

L’infermer va reprendre la marxa i la noia em va retenir per una màniga per posar-me al corrent amb un torrent de xiuxiueigs:

—Ara li volen tirar una radiografia i havent dinat el duran a l’hospital comarcal en ambulància per fer-li un escàner —i després d’un esbufec perllongat i un estossecc brevíssim—. Això, si el podem convèncer, que cada dia ens ho posa més difícil.

Ho va dir mirant-me amb un punt d’expectació, com si jo fos l’únic taumaturg capaç de fondre el malfecit. Quan nosaltres vam arribar a l’ascensor hospitalari, l’ascensor ja baixava. Vam enfilar les escales, mentre ella aprofitava una frase casual com a preàmbul per insistir una reiteració general, que va acabar, naturalment, amb una altra de puntual:

—Sort que has vingut, t’asseguro que jo ja no sé pas què fer —i un altre esbufec, ara per triplicat—. Segons els metges, si deixa els medicaments com no para de repetir, no passarà d’un parell de setmanes —va recalcar la filla—. I jo no em veig pas amb cor de declarar-lo senil i ordenar que els hi administrin a la força —amb un sanglot per remarcar ara els càrrecs de consciència.

De bona gana li hauria abocat intempestivament que si el professor havia pres una determinació tan important en plena possessió de les facultats mentals, potser el més assenyat fóra respectar-l’hi, i limitar-se a acompanyar-lo serenament durant el procés.

Quan vam arribar al passadís que separava els consultoris d’urgències del departament de radiologia, vam retrobar l’infermer sortint del despatx A. Ens va informar molt amable que la doctora volia parlar cinc minuts amb el pacient a soles abans de fer les plaques. La Maribel li va donar les gràcies i jo, a tall de disculpa, el vaig saludar amb un somriure ample i una encaixada ferma: l’infermer en qüestió no era altre que el company peusplans que el capellà boig havia cuidat ferir a trompades. El món és un mocador (normalment brut) i, als pobles, més xic que el d’una nina. L’infermer, que no denotava tenir els peus plans ni cap mena de fragilitat, va correspondre al salut amb un somriure ple de records, i va fer via passadis enllà, mentre la Maribel i jo ens

acostarem a la màquina de café i (si se'n pot dir així sense mentir) de la sala d'espera d'urgències.

Mentre esperàvem dos tallats (tan vomitius que, efectivament, podien tallar la digestió a qualsevol), per estalviar-me una tercera reiteració sistemàtica de les preocupacions de la Maribel, que em deprimien profundament i ja em semblava haver «endurit» un centenar de vegades, li vaig preguntar si darrerament havia succeït alguna cosa que hagués pogut desencadenar la decisió del professor. Com que era una pregunta especulativa, d'intencions i impressions, i la noia no hi estava acostumada, s'ho va haver de rumiar feia vint anys que li deien que el tabac i el conyac ni ensumar-los, però l'avi es feia el sord i renegava del metge. Em va molestar una mica que digués aví al seu pare, però ja se sap que a partir d'una edat passa a les millors famílies. Potser el que em molestava, inconscientment, era el xivarri, just temperat de tant en tant per una veu femenina, d'un parell de marrecs entestats en jugar a cuc-i-amagar entre els seients de la sala d'espera. Em vaig girar per copsar l'origen d'aquella molèstia en estèreo, i em vaig tornar a dir que aquell cony de poble era un mocadoret de nina en adonar-me que la nola, ja dona, que intentava frenar els dos marrecs era la Roser.

La Roser era la filla més petita dels set rebrots que havia tingut l'únic patriarca del poble d'ètnia gitana, a la família del qual totes les dones tenien cutis de cirera i els cabells com brasa viva. Em va sorprendre no haver-la reconegut abans, però ja se sap que els anys canvien fins i tot les flors més dolces, i potser en feia deu que no la veia ni en somnis, per desgràcia. La Roser devia acostar-se als quaranta-cinc, perquè si fa no fa tenia els meus, però mantenia força bé el tipus i, més important encara, aquella vitalitat característica, als ulls i a tots els porus, que li doblava l'atractiu. Vaig somriure en percebre que només de veure-la, i creuar la primera mirada de sorpresa, tot i que tènue se'm tornava a disparar aquella glàndula que m'accelerava el batec. Sempre ho havia mantingut en secret fins i tot de mi mateix perquè sempre ho havia sabut impossible, però aquella gitana espavilada em tenia enamorat des que, als dotze anys, ens havíem fet un petó per primera vegada. Enmig d'un camp de blat immens com el mar que, en el record, estritats sobre els terrosos onejants, tenia un milió d'espigues altes com xiprers.

—Per cada espiga d'aquest camp, i per cada gra de cada espiga, jo et faré un petó al quadrat —li havia dit, parafrasejant l'inventor dels escacs i revelant una vena poètica incipient.

Potser a causa d'aquesta frase, que la va fer riure molt però va esmicolar l'encís de cop, no ens hem besat mai més (no pas als llavis, no pas de debò). Com ho va aconseguir, per a mi encara avui és un misteri, però al cap de pocs mesos m'havia transformat de grat per força en el seu confident i únic amic masculí. La persona que més bé la coneixia segons deia ella, almenys dels tretze als vint-i-un, quan es va casar, pocabroma, amb el fill de l'alcalde. Però aquesta intimitat, com totes les morts minúscules de cada dia, tenia un preu, i era allò tan vell i cruel de «Tu i jo, amics i proud»: abraçades tendres, mirades còmplices i petons gaitals.

Vaig recordar aquest garbell mentre, més ple que buit, deixava el gotet de plàstic a la paperera de torn i oferia una disculpa a la Maribel amb dos monosíl·labs i un somriure transiü. Vaig avançar tres passes fins a la sala d'espera i tres més fins al banc on seia la Roser, no sense abans entrebancar-me, que quasi calu a terra, amb la més petita de les dues andròmines que continuaven giravoltant per la sala d'espera. La Roser es va aixecar i va recollir la fura de terra abans d'oferi-me un somriure sincer i els petonets de rigor.

—Com estàs, nina?

—Anant fent, ninot; on et fiques?

—Arreu i enlloc; qui està malalt?

—El gran: una punta de febre i quatre taques a la cara que qui sap si verola.

—La canalla ja se sap —vaig exhalar amb un copdecap d'empatia.

La fura ja en tenia prou. Em va mirar com si fos un destorb per al paisatge meravellós que intuïa darrere meu i va manifestar l'enuig amb l'energia pertinent. La mama li va dir en to lloro que no fes tan xivarri i el va deixar de peus a terra. El nen es va reunir amb el seu germà, que estava investigant el contingut del cubell de deixalles vora el que, palplantada, hi havia la Maribel. La vaig saludar amb un índex, indicant-li que només trigaria un minut.

—On pares ara?

—Ara a París. Però acabo el contracte d'aquí a tres mesos.

—I què fots al poble?

—He vingut a veure el professor Mart. Te'n recordes?

—Home, el veig cada dia. Està fotut?

—Més aviat vell. I això no es cura.

Un silenci, dos somriures, cinc segons.

—Quants anys feia que no ens veïem? —vam dir a l'un/son, i vam esclafir a riure, tot i que discretament, el suficient per atreure l'atenció dels dos satèl·lits, que devien imaginar que, ara que havia trobat un altre centre d'atracció, per força ho havien d'aprofitar per distreure's una estonia empenyant l'astremare. L'astremare ho va aprofitar per presentar-me formalment els satèl·lits: el gran, que definitivament amenaçava verola i es va fer l'homenet tot un minut mentre m'estudiava en profunditat, ja tenia nou anys, i el cometa incansable, que n'havia fet cinc la setmana passada, estava en plena fase de pregunta infinita. Però la Roser el va esbandir a la segona amb aquella simpatia natural, i els nens van reprendre les corrides per la sala mentre ella em resumia dotze anys de matrimoni en quatre frases fetes. Després es va espiar una mica entorn del desencadenant de la separació, i com havia anat que ella s'hagués quedat a casa del sogre i l'hereu se n'hagués anat a viure a la capital. Una trama de maltractaments psicològics i adulteris diversos dels quals, segons ella, ella era la víctima i l'hereu el culpable. La veritat és que m'ho vaig creure a mitges, perquè la Roser em semblava molta Roser per acollonir-se davant de l'hereu de cal Fenet. En tot cas, l'avi, vidu, adinerat i exalcalde, va decidir que si havia d'escollir entre el fill, egocèntric i llibertí, i la pubilla i els dos nêts, que el cuidaven i respectaven, ho tenia fàcil, i va dir a l'hereu que ja era hora que se n'anés a viure una temporada pel seu compte, a veure si sabia espavillar-se i guanyar-se la vida pencent per variar. I al començament tots contents, perquè l'hereu havia marxat a viure a la capital amb un nina infiable de vint-i-tres primaveres que havia conegut, naturalment, en un nightclub, i la nora s'havia quedat al xalet de l'avi amb els dos sagals, més serena que una nit d'estiu.

—Això va ser fa dos anys i des de llavors tot ha anat a pitjor sense parar —va murmurar la nora estrenyent els llavis—. L'avi es va entestar a canviar el testament i deixar la part grossa als nêts, i de passada nomenar-me tutora fins que fossin grans, i l'hereu es va empenyar com una abella.

I després algú, potser l'hereu mateix, havia començat a escampar pel poble, sempre àvid de xafarderies lleuges, que aquest testament nou la «mala pècora» se l'havia guanyat al lilit. Ho va dir tan trista que vaig estrèptat de preguntar-li si el vell Fenet, sempre tan recte i llepacris, no havia intentat transformar les murmuracions en realitat, però em va semblar entendre-ho quan va aclarir que sobretot l'empenyava pels nens, que sentien coses i feien preguntes, és clar, i al final es veuria obligada a buscar una casa i anar-se'n hi amb la canalla ni que tots quatre hi sortissin perdent, perquè ella l'avi el cuidava tan bé com sabia simplement perquè era l'home que més bé l'havia tractat en tota la vida. I sense insinuar-se mai ni de broma, pobr'home.

—De fet —va concloure després d'una pausa agredolça—, l'avi i tu deveu ser els dos únics mascles que he conegut capaços d'acceptar una relació amb mi sense pretendre cap quota de sexe.

Vaig estar molt a punt de deixar-me anar i aclarir-li que a mi particularment m'havia costat molts esforços i més d'un fart de plorar, perquè m'havia enamorat d'ella com un nen trenta-cinc anys enrere, durant aquell petó etern entre espigues de blat infinites. Però estava convençut que ella aquell petó no el recordava i em vaig limitar a somriure i a riure'm dels records, dels desigs i, sobretot, de la meva particular percepció del cosmos. Afortunadament, l'atzar ens en va servir una altra en safata.

El satèl·lit menor va orbitar fins als genolls de l'astre/mare i es va quedar parat, amb la mirada fixa i els pensaments en plena erupció. El fenomen era tan soblít que de seguit vaig adonar-me que la causa d'aquest comportament inesperable era precisament el professor Marc, o més precisament i crua la decrepità senectut del professor Marc, que l'havia colpit com un color nou.

—Què li passa, mama?

—Què vols dir?

—Està malalt?

—Potser sí, això és un hospital.

—S'està morint?

—Qui sap. En el fons, tots ens morim una mica cada dia.

—Jo també, mama?

—Ja'stà bé de preguntetes, no?

—Però què li passa? Per què està tan prim i arrugat?

—Perquè és vell. Tu un dia, d'aquí a molts anys, també tindràs arrugues. Fixa't, la mare ja en té unes quantes.

El nen va ullar ràpidament els ulls de la mare, frunzits per marcar les quatre ombres de bellesa que la Roser forçava amb cara pallassa. La glàndula se'm va tornar a disparar i el batec se'm va tornar a accelerar: em sentia més infantil que el satèl·lit menor, absolutament hipnotitzat encara per la visió de la senectut, personificada en el professor. Em vaig aixecar per acostar-m'hi i vaig dir adéu a la Roser, a contracor però content, perquè si no la veia més d'aquí a un minut l'hauria oblidat. Si fa no fa el mateix que trigaria el seu fill xic a oblidar aquella imatge que, com un poema incomprensible, l'havia fiblat tan a fons. La Roser em va dir que la truqués, o que passés a veure-la, i jo li vaig dir que sí sense dir res perquè entre nosaltres, fet i fotut, ja estava tot dit i redit. Com sempre.

Com sempre, quan arriba el moment d'enfrontar-me al desenllaç, m'estrangulen els dubtes i voldria tibar tots els fils ahora. Una explicació pot ser que a partir d'aquí he de mesclar la madeixa pròpia amb el que després m'han explicat altres persones. Del primer cap, tanmateix, en vaig ser testimoni i coprotagonista, i ara em sembla evident que tenia forma de llac.

Resulta que el professor s'havia venut uns horts a preu d'or i em volia convèncer com fos de tornar a poble i obrir una acadèmia. Vaig observar la Maribel i em vaig quedar de pedra en comprovar que ja sabia de què anava i somreia amb ulls de trapella. Fins va apuntar que ella tenia el títol de puericultora i podíem arrodonar-ho amb una llar d'infants. Em devia llegir l'esbaltament a la cara, perquè llavors em va fer l'ullet, com jo li havia fet al savi infantil de l'avió, i no em va quedar més remei que seguir-li la veta. Vaig mormolar que a mig curs no podia comprometre'm a res, però que si a l'estiu encara ho veien igual, en parlariem seriosament. La idea, evidentment, era alambinar-ho de manera que l'ancià Sebastià recobrés un buf d'il·lusió, ni que fos amb data de caducitat. Però de seguit em vaig adonar que la trampa que creia haver-li parat es girava en contra meu, perquè el professor va rondinar una mica i va dir que d'acord:

—Faré tots els possibles per continuar viu fins a l'estiu i, si no em falles, muntarem junts un nou centre escolar, com en diuen ara —ell, evidentment, sempre en deia acadèmia.

Reconec que em vaig enfadar i que vaig estar a punt d'engegar-los a passeig. Per això m'havien fet venir? La mare en deia tocar morts, no sé si com a metàfora d'acte fútil o eufemisme de tocar els collons. Vaig reiterar que no em podia comprometre, no pas a mig curs, però sense abusar l'èmfasi perquè, si el professor tornava a fer una rebequeria, ara seria culpa meva. Per sort llavors van entrar dues infermeres, que l'havien de rentar i preparar pel viatge abans de donar-li el dinar, i la Maribel i jo vam sortir al passadís. Em moria de ganes d'encendre un cigarret però no gosava. O potser em moria de ganes de sortir disparat de l'hospital i el cigarret només era l'excusa.

—Suposo que tot això de la nova acadèmia és una camàndula benintencionada, no?

—Doncs sí i no. Que ell té els diners i s'hi ha obsessionat és ben veritat. I que a mi m'agradaria obrir una llar d'infants també.

—Doncs ja ho teniu tot. Obriu una llar infantil i en paus.

Ella va somriure, un pèl trista pel refús.

—Ja l'hi vaig dir jo, que ho havíem de plantejar d'una altra manera.

—O sigui que tot això dels medicaments era un esquer?

—Sí i no. Ens hi vam barallar de debò durant quinze dies, i potser per això ara torna a estar fotut, fins que se'm va ocórrer proposar-li vendre els horts i invertir els diners en un centre. Sabia que, només de pensar-hi, el ressuscitaria.

—Molt llesta —li vaig concedir sorrut—. I com t'ho has fet per convèncer el sogre que els hi pagués de més?

—El sogre no hi té res a veure. Entre altres coses perquè el Pere i jo ens hem separat —va marcar una pausa de somriure sincer, com si tot plegat, inclosa la meva empenyada continguda, li fes gràcia.

Aparentment l'índex de separacions s'havia disparat, en aquell cony de poble. La Maribel es va tornar a disculpar i em va tornar a explicar que el projecte, que inicialment s'havia empescat només per engrescar el Sebastià, no tenia res de forassenyat. L'ajuntament ho veia amb bons ulls i estava disposat a col·laborar amb la cessió i condicionament d'un pati d'esbarjo; la caixa d'estalvis que havia comprat els horts, per edificar i instal·lar-se als baixos, s'havia ofert a aportar-hi una aula d'informàtica; i fins la gent del poble s'hi havia il·lusionat, perquè deien que un centre escolar era garantia de futur. No vaig objectar que feia quinze anys que vivien sense, ni replicar que si tothom ho veia tan clar l'únic que havien de fer era tirar-ho endavant: de llicenciat sense feina, els bars en són plens.

Vaig optar per dir-li que ja en parlariem amb calma, entrar a saludar al professor i anar-me'n a la pensió del poble a llogar una habitació i fotre'm una dutxa reflexiva. No sé si ella va callar per por a ensenyar el joc massa aviat, però el professor no en va pas saber:

—La pensió??! —va exclamar amb dos interrogants i un admiratiu—. La Maribel et té el lit a punt a casa!

Aquesta derivada, potser perfectament innocent, em va fer mala espina i vaig mentir que tenia una reserva a cal Plançó. Tot i així, la Maribel i jo vam quedar que ens trucariem a mitja tarda per saber com havia anat l'excursió i a quina hora arribaven, perquè jo volia parlar amb calma amb el professor i ella em volia convidar a sopar. Al final no vam sopar ni junts ni separats, però abans d'explicar per què, em sembla que m'he d'arriscar a insinuar les impressions que el poble em va causar mentre el travessava des de l'hospital, als afores, fins a la plaça porxada consistorial, en un xamfrà de la qual hi havia la fonda.

El que més em va sorprendre, entre l'hospital i el nucli urbà pròpiament urbanitzat, va ser la quantitat de grues que es retallaven contra els núvols, blancs però consistents. En vaig comptar una vintena en menys d'un quilòmetre i unes quantes més a prop del centre. També em van sorprendre les edificacions noves, que entre l'hospital i el cementiri sumaven tot un barri, i les botigues, bars i negocis de tota classe que hi florien. Això, tanmateix, no em va impedir assaborir les fragàncies vives, les remors somortes, les pantes i el batec del poble, que aparentment havien canviat molt menys que el poble mateix. Les persones, a part del jovent, tampoc no havien variat excessivament: de cada deu que en veia, set les coneixia i amb tres m'havia de parar a dir hola.

La fonda, definitivament, no havia canviat gens. Ho diré més bé: segur que amb el pas dels anys hi havia hagut molts canvis, però la memòria emocional me la mostrava igual com quan a la infantesa hi jugàvem al parxís i a futbol·li; com quan a l'adolescència, amb el primer cigarret i la primera cervesa, hi vam aprendre les arts del billar i la bolifarra. L'hereu de cal Plançó, el Joanot, era el més llançat dels Quatre Conjurats, com ens havíem batejat els tanoques responsables de la venjança ensucrada contra el capellà boig, i ens vam mantenir força units des dels deu/onze fins als setze/disset, quan el Joanot ja no en tenia prou amb els porros i la cervesa i va començar a prendre àcids i a esnifar de tot. Els altres Conjurats vam arribar a compartir algun bitxo, i reconec que m'agradaven força, però no vam voler traspassar més «portes».

Possiblement això, va acabar d'estimular el Joanot paradoxalment, que al cap de poc va desaparèixer del poble cap a la capital, on va embarcar-se en una carrera de narcotraficant al detall i consumidor a l'engrosca que només podia acabar en centre de desintoxicació, presó o cementiri. Com que a cal Plançó diners n'hi havia, i quan els necessitava de debò sempre li arribaven, el foll Joanot va ingressar dos cops en una granja i un a la presó abans d'acabar al cementiri, quatre o cinc anys més tard. Llàstima d'home: era alegre i de bona pasta. Jo me l'havia trobat a la capital unes quantes vegades, quan l'atzar ens situava en el mateix bar, carrer, concert... i quan em venia a demanar diners per a una dosi, que al principi li deixava i un bon dia li vaig negar per sempre més.

—El problema no és si me'ls tornes o no me'ls tornes, Joanot. El problema és que per acabar-te d'enfonsar no te'n vull deixar: no hi vull tenir res a veure, jo —li vaig dir i repetir fins que al capdavall es va posar a plorar com un nen.

Li vaig donar el doble dels diners que m'havia demanat i li vaig dir que, amb aquest rotllo, no me'ls vinguéu a tocar mai més. Després naturalment me'n vaig penedir, perquè l'únic que vaig aconseguir va ser estroncar de rel una de les poques relacions no contaminades que li quedaven. Però he de reconèixer que jo no sabia pas què fer-hi i, per no sentir-me culpable, no volia deixar-li diners pel vici ni que me'ls tomés religiosament.

L'única sorpresa de cal Plançó va ser trobar-me el patriarca, frisant els vuitanta, darrere la barra, i la matriarca, passant de setanta, pencant a la cuina: el germà xic del Joanot, home sa i sense vicis que feia quinze anys que portava el negoci, havia mort d'un infart la tardor passada anant a buscar botets. Als trenta-vuit anys acabats de fer. Havia deixat la dona prenyada de set mesos amb una depressió més gran que el bombo, i dues bessones de cinc anys que, entre les dues, ploraven vint-i-quatre hores al dia. A vegades la mort encara és més injusta que la vida.

Mentre em dutxava i dinava, mastegant idees i emocions a poc a poc, vaig assumir sinó pair que la defunció injusta del fadrí del cal Plançó també formava part de l'engranatge col·lectiu. Com els casaments, els naixements i els divorcis: l'evolució de la tribu. No vaig prendre cafè resolt a temptar una migdiada i em vaig adormir just quan intuïa una geometria, variable però exacta, entre les cases que neixen i les que persones que vénen, a la columna dels crèdits, i les cases que moren i les persones que marxen, que sumen els debèits. I abans de poder extreure'n el saldo també vaig somiar que vivia a casa dels pares altre cop, i que les bessones de cal Plançó ploraven desesperades perquè algú, em temo que jo, havia tallat el saúquer del pati del darrere, assassinant dos dos de pardal a mig covar i tot un univers de formigues de tots colors.

Quan em vaig despertar, a causa d'un tro llunyà o una moto propera, ja eren les cinc i vaig necessitar una altra dutxa, un cafè doble i cinc quilòmetres de passejada per recobrar els sentits. Fingint vagarejar a la babaia, vaig passar a poc a poc per davant de la casa viscuda i venuda, ara repintada d'un taronja viu molt atractiu, i vaig enfilar la dreuera del Castell. Quan arribava a l'esplanada, on vaig descobrir fanals i paperetes de disseny, l'amenaga de xàfec que s'encastellava a mestral es va concretar en un tro molt proper i un ruixat immediat. Em vaig refugiar a la capella del Pelegrí i m'hi vaig fumar tot un cigarret per assaborir irracionalment l'orquestració de la pluja i la nebulosa civilització del poble, espantat com una llàgrima mandrosa des del cementiri fins al camp de futbol, que lluita porteries noves i línies recents. Abans d'adonar-me que el bar del Castell era obert i refugiar-m'hi a assaborir una tranquilla l'una conversa de grau, segons l'argot dels Quatre Conjurats, vaig intuir que totes les vides, tots els pobles i ciutats de tots els temps, compartien una oscil·lació d'equilibris multidisciplinària que... Llavors va espletgar un altre tro, encara més proper i rotund, i el bar del Castell es va quedar sense corrent. Seguint el tomb de la tarda, que s'havia omplert d'ombres feixugues tres hores abans d'hora. Remota, ascendint com un tirabuixó dins el silenci sobtat, vaig sentir la primera sirena, d'una ambulància invisible.

L'ambulància venia de l'hospital comarcal, i anava amb la sirena engegada perquè el professor Marc, que havia passat l'escàner i la tarda amb bona nota, ara no respirava bé ni amb la màscara d'oxigen i perdia el pols per moments. Anaven darrere una furgoneta poruga, potser perquè el quitrà començava a ser moll, i després de negociar la corba de Sasserra, el xofer va travessar la discontinua i accelerar al mateix temps per garantir un bon avançament. Segons la conductora de la furgoneta, la pubilla de la carnisseria, la maniobra havia estat impecable però desafortunada: en el mateix moment que l'ambulància ocupava el carril contrari, del trencant de cal Fenet va sortir el Mercedes nou de l'excalde: va passar l'estop com un senyal de cedir pas i va accelerar per agafar embranzida. Segons la conductora de la furgoneta, ningú no havia tingut temps de res: ella havia clavat els frens per si l'ambulància encertava a acabar l'avançament, i potser així havia propiciat què accelerés i s'estavellés a cent o més contra el Mercedes, que ja devia anar a vuitanta, perquè aparentment no havia pas sentit la sirena ni vist el perill a temps. Però tot això, com ella mateixa reconeixia, eren especulacions retrospectives perquè en aquell instant l'única realitat havia estat un terrabastall terrorífic. Mentre la furgoneta derrapava del darrere i queia de costat contra la cuneta, i l'ambulància i el Mercedes s'encastaven, literalment, l'una contra l'altre.

A l'ambulància, a més del xofer i el pacient, hi anaven la filla del pacient i una infermera (la xica de cal Patou, els forners de tota la vida). El xofer se'n va escapar pels pèls, però en va quedar tocat físicament i de totes les altres maneres de per vida, perquè naturalment se'n sentia culpable. Culpable, si més no, d'haver

sobreviscut. Com tothom. Com sempre. El professor Sebastià Marc, tot i que ja no li havia de servir per res, també se'n va escapar en vida, perquè els auxiliis van arribar aviat gràcies al mòbil de la conductora de la furgoneta. Però la xica del forn i la filla del pacient, potser perquè estaven pendents del pacient i no anaven degudament subjectes, van morir totes dues a l'instant. El professor Marc, en tot cas, em va assegurar que ja no se sentia culpable de res ni d'haver sobreviscut a ningú, però que de viure ja feia temps que n'estava fart, i que l'únic que volia era que el portessin a casa i el deixessin descansar en pau. I somrient com un nen que finalment ha entès el poema fugaça de la vida, va morir al cap de tres dies.

Dins el Mercedes només hi anaven l'avi Fenet, el sogre de la Roser, i el caganíu de la casa, que venien de regar l'hort, perquè es veu que el més petit de gran volia ser pagès i res el feia tan feliç com «pende'n» a l'hort de l'avi. Morir físicament només va morir el nen, que encara no s'havia lligat o anava mal lligat o. El nen es va esclafar contra el parabrisse del Mercedes, i contra el parabrisse de l'ambulància, i els quatre airbags que es van disparar no ho van poder evitar. L'avi Fenet, en canvi, tot i que ja no li havia de servir per res, em va sortir viu. Però, evidentment, se sentia més culpable que ningú, sobretot d'haver sobreviscut també al seu nét. I salvant les distàncies, va fer el mateix que havia fet el meu pare després de la mort de la mare: tancar-se dins un pot hermètic d'apatia absoluta. A diferència del pare, però, no va tenir prou paciència per esperar la mort per avorriment davant del televisor apagat i un parell de mesos més tard el van trobar penjat a la figuera de l'hort de cal Fenet.

Des d'aquella tragèdia, que va estremir el poble com un terratrèmol, han passat tres anys i mig. L'hort de cal Fenet, per començar per aquest fil, ara el menjo jo, que de petit també volia ser pagès però mai no hi he entès res. No pas perquè al final cel i terra es conjuressin a aparellar-me amb la Roser, res de faules, si no simplement perquè em vaig sentir «obligat» a tornar al poble i obrir l'Acadèmia Marc i Aguiló, en homenatge pòstum al professor i la seva filla. La Roser, amb la qual no he creuat més de vint paraules des de llavors, va decidir marxar a la capital a viure, per increïble que semblés, amb el seu exmarit. I el fill gran, naturalment.

El poble, naturalment, continua creixent. L'acadèmia funciona acceptablement durant el curs i de meravella durant l'estiu, perquè ens hem revolucionat en idiomes i informàtica, les dues cames del futur globalitzat. Fa uns mesos vaig trobar una puericultora de confiança (neta del secretari de l'acadèmia quan jo n'era alumne), i el curs que ve, si tot va bé, inaugurarem la llar d'infants. Vergonya a perdre es dirà «Llar Maribel».

Aviat farà un any que la meva esposa estimada és la viuda del fadrí de cal Plançó, la que estava prenyada, deprimida i amb dues bessones de cinc anys. Les bessones, morenes i espavilades com la mare, esveltes i simpàtiques com el pare, ara ja en tenen vuit, i ningú no es dol de l'embrió malaurat que l'embornal de la mateixa depressió es va endur com un buf sense llavis. No cal dir que som una de les famílies assenyalades del poble, per arrels i cognoms i perquè l'atzar (que com solia dir el professor ho domina tot, el que és inconcebiblement petit i el que és inconcebiblement immens) ens ha escollit fastigosament rics: el professor no tenia més parents que la Maribel i m'ho va deixar tot a mi, i els patriarques de cal Plançó estaven barallats amb l'únic germà de la mare, i ho van deixar tot a les bessones.

El que no sé del cert és si som feliços, però em sembla que, mentre t'ho puguis preguntar sense plorar ni sagnar, la resposta com a mínim no és negativa. Cada dia estic més convençut que el professor Marc tenia tota la raó quan deia que la felicitat és un paradigma semblant al de la salut, al qual no donem importància fins que ens falta.

Sovint recordo la trucada de la Maribel per dir-me que el seu pare no es volia prendre els medicaments perquè ja feia deu anys que li sobraven vint anys. Sovint recordo, ja gairebé sense cara, el savi infantíu de l'avió explicant-me el poema efímer i immortal que el sol xifrava sobre els núvols. Sovint recordo també aquell instant en què el caganíu de cal Fenet va quedar esglaiat davant la senectut decrepita de l'ancià professor, i em vénen unes ganes terribles de buscar-hi un significat més enllà dels visibles. Sovint recordo el pare i la mare i els dos accidents que l'avi Fenet va tenir amb dos Mercedes nous, i m'adormo convençut de tenir a punta de neurona la geometria, variable però exacta, que estructura la teranyina dels pobles i les persones des que els temps són temps. Però ara, ni que per dins em faci molta gràcia, sóc el director i propietari de l'acadèmia del poble i, més enllà de la il·lusió de continuar navegant a través de l'entropia de les incerteses quotidianes, m'he de cenyir al que s'entén com a ciències contrastades. Almenys públicament. Entre altres motius perquè veig a venir que l'any vinent em presentaran per alcalde amb tot el risc de sortir escollit. Ningú no es creurà mai que a mi em fa més por que gòlg, com deia la mare, més mandres que pessigolles, com deia el pare. Però em consolo perquè em sembla que a tots dos els hauria fet més il·lusió que una carena d'or.

Aquesta manera d'enfocar els saldos del que és viu i el que no és viu, del que colla i del que amolla, és el que m'he atrevit a batejar com cicles invisibles. L'única saviesa que m'agradaria aprendre a traïllar als qui m'envolten, siguin parents, amics, alumnes o simples passavolants, és aquesta engruna de màgia indexifrable.

Conte publicat a:
CUSSÀ, Jordi.
Contes d'anada i tornada.
Berga: Edicions de l'Albi, 2009.

Comparteix això:

Relacionats

Màrius Serra
A "El recuperat"

Toni Sala
A "L'inedit"

Xènia Dyakonova
A "El tradit"

Categoria: [El recuperat](#)

Etiquetes: [Jordi Cussà](#), [Matthew Tree](#)

← [David Foster Wallace](#)

[Emma Claret](#) →